

Válaszok a tantervi rendszer megújításáról

Könyvtárostanárok Egyesülete

2026. október 10.

Csapodi Csaba az Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium közoktatási tartalomfejlesztésért felelős miniszteri biztosa felkérő levelet küldött a Civil Közoktatási Platformnak (CKP), hogy vegyen részt az érvényben lévő tantervi szabályozás felülvizsgálatának az előkészítésében. A CKP ernyőszervezetként kérést kapott arra is, hogy a felkérést tagszervezetei felé is továbbítsa. Ennek alapján a Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) az alábbi válaszokat küldte be a feltett kérdésekre.

1. Az elképzelt iskolarendszer (maximum 5 000 karakter)

Kérjük, itt mutassa be röviden, hogy milyen iskolarendszerre készítette el javaslatait. Van lehetősége egyszerűen azt írni, hogy alapvetően nem módosítana a jelenlegi iskolarendszeren (melynek jellemzője például a 8+4 illetve 8+5 éves közoktatás és szakképzés mellett létező 6+6 illetve 4+8 éves képzések rendszere, vagy a középiskolai felvételi vizsga, vagy a kétszintű érettségi rendszere). Ha a jelenlegitől eltérő iskolarendszert látna megfelelőnek, akkor azt itt fejtse ki röviden.

Több mint szó szerint iskolarendszer: A jövő magyar iskolarendszerét úgy képzeljük el, hogy az nem szó szerint az iskolák rendszere, hanem minden szinten és téren minden nevelési-oktatási intézmény részét képezi az arról való gondolkodásnak, irányítási tevékenységnek, oktatáspolitikának. Ebben a rendszerben együtt vannak jelen a kisgyermeket nevelő, a köznyelvben iskolának nevezett, a felsőoktatási és a felnőtteket, időseket oktató intézmények és az azokban folyó munkát támogató intézmények is.

Széleskörű, ágazatközi együttműködések: Az elképzelt rendszer nem csak a fentiekben említett széleskörű oktatási intézményrendszert jelent, hanem számos ponton tervezetten kapcsolódik más tárcákhoz tartozó területek intézményrendszereihez. Pl.: kultúra, szociális terület, sport, egészségügy... Ezek közül is kifejezetten fontosnak tartjuk a könyvtári rendszerrel való tervezett kapcsolatot, hiszen ez az intézményhálózat mindig is szoros kapcsolatban volt/kellett volna, hogy legyen az iskolákkal és a tanulás más formáival. Ezt szükséges kormányzati, stratégiai szinten is elősegíteni.

Komprehenzív, akár ÁMK: Olyan intézményszerkezetet vízionálunk, melyben a lehető legalacsonyabb mértékű a szelekció, szegregáció. Ennek érdekében a gyerekek legalább 16 éves korukig együtt maradnak, akadályozva a túl korai választásokat, de támogatva a sokszínű tapasztalatszerzést, a társadalmi csoportok, a generációk, a szubkultúrák közötti kapcsolatok tudatos erősítését is. Megvizsgálandók az olyan komplex intézmények erősítése is mint az általános művelődési központok (ÁMK), ahol az oktatási és a kulturális intézményegységek egy szervezetben dolgoznak együtt.

Nyitott, differenciált, együttműködésre alapuló intézményi kultúra és tanulásszervezés:

Az egyes intézményekben széleskörűen biztosítani kell az intézményi, dolgozói, tanulói autonómiát az együttműködésre, differenciált tanulási utakra. Ezen belül kiemelten hívjuk fel a

szükségességét az iskolai könyvtárakban rejlő lehetőségek hatékonyabb kihasználására. Legyen az önálló tanulás vagy csoportos könyvtári óra, projekttevékenység vagy a dolgozók önképzése, közös tájékozódáson alapuló munkája. A rendszer ne a bürokráciára, merev osztálykeretekre, óraszámokra épüljön, hanem legyen terepe a teamtanításnak, a moduláris oktatásnak, az osztályok, évfolyamok közötti átjárásnak, a külső szakembereknek. Mindehhez az intézmény biztosítsa az iskolai könyvtárat, mint fizikai teret, mely flexibilis, többfunkciós, mint a hiteles és a helyi igényekhez illeszkedő nyomtatott és digitális állományt, információforrásokat biztosító szervezeti egységet és a mindennek működtetéséhez szükséges könyvtárostánárokat.

Támogató intézmények, együttműködések: Az elképzelt intézményrendszer részét képezik diákokat, szülőket, az oktatásban dolgozókat egyénként, csoportosan és intézményi szinten is támogató intézmények. Pl.: pedagógiai intézetek, pedagógiai könyvtárak, szakszolgálatok, kutatóintézetek, képzőhelyek intézményei vagy ezen feladatokat ellátó komplex intézmények. A rendszernek beépített lehetőségekkel, struktúrával kell motiválnia az intézményen túlmutató együttműködések, például a területi, szakterületi alapú munkaközösségeket. Biztosítani kell a nem oktatási intézményekkel való együttműködések emberi, pénzübeli feltételeit. Gondolunk itt például a könyvtári, múzeumi, színházi... foglalkozásokra, látogatásokra.

2. A tantervi rendszer kívánatos modellje (maximum 5 000 karakter)

Milyen alapelvekre, szabályozási szintekre és tartalmi keretekre épüljön a jövő közoktatási tantervi rendszere annak érdekében, hogy egyszerre biztosítsa a közös műveltségi alapokat, az esélyteremtést, a szakmai minőséget és az intézményi-pedagógusi mozgásteret? A válaszadás során kapcsolódjon az előző kérdésben leírt iskolarendszerhez. Kitérhet a szakképzés és a közoktatás kapcsolatára is.

A tanulásról egységben, egész életen át tartó folyamatként kell gondolkodni: Tanulni nem csak az iskolában, hanem előtte, utána és mellette zajló folyamatként is. A tanulásnak nem csak formális formái vannak, hanem például az iskolai és más könyvtárak által is biztosított non-formálisak és informálisak is. A tartalmi szabályozás kialakításakor ezekre is szükséges gondolni. Az intézményes oktatást lefedő alapprogramok, tantervek és kimeneti értékeléseknek megoldásokat kell tartalmazniuk az ezen formákban való hatékony tanulásra, vagyis segítenie kell az önszabályozott tanulást, az ahhoz szükséges információs műveltség fejlődését. Emellett pedig megoldásokkal kell rendelkeznie az oktatási intézményen kívül szerzett tudás becsatornázására és beszámítására is.

Valóban alap és valóban nemzeti: A központi szabályozóknak, így az óvodai alapprogramnak és a NAT-nak minden emberre, gyermekre, fiatalra érvényesnek kell lennie. Mindezt intézménytípustól függetlenül.

Valódi alaptanterv, pedagógiai autonómia: A szabályozási szintek és tartalmi keretek tekintetében a legfontosabb, hogy egy olyan decentralizált rendszer jöjjön létre, amely a pedagógusok, valamint az intézmények szakmai autonómiájára épül. A NAT-ra épülve készítik el az intézmények a helyi pedagógiai programjaikat. Ezt nem korlátozza kötelező kerettanterv, előírt tantárgyak, kötelező óraszámok.

A műveltség nem egyenlő a tananyaggal. Tartalmi szempontból az oktatás a pusztán lexikális ismeretátadás helyett a 21. századi kompetenciák – mint a szövegértés, a kritikus gondolkodás, a problémamegoldás, az információs műveltség és kreativitás – fejlesztésére fókuszáljon az élethosszig tartó tanulás és a demokratikus értékek megalapozása érdekében.

Társadalmi konszenzuson alapuló kereszttantervi követelmények és műveltségterületi minimumok kerüljenek a NAT-ban meghatározásra. Ezek differenciálást és a gyerekek

érdeklődésének, tehetségének megfelelő helyi tervekkel alakítását választható mintatantervek, oktatási programcsomagok, innovációs programok segítik. Melyek felhasználásáról az intézmény és az egyes munkacsoportjai szakmai felkészültségük, autonómiája alapján döntenek.

Valódi, megvalósuló kereszttantervi követelmények: A NAT-nak, és megvalósulásának olyan formát kell találni, amelyben az elején megfogalmazott kereszttantervi követelmények, közös fejlesztési területek nem csak dísznek vannak, hanem az iskolai munka, a tanulószervezés minden területét valóban áthatják. Gondolunk itt elsősorban az információs műveltségre, az információkkal való tudatos és magas szintű munkára, legyen szó akár a könyvtárak, akár a mesterséges intelligencia használatáról. Emellett természetesen más műveltségterületeken átívelő területek is szükségesek, mint például a fenntarthatóság gondolata. Ezek hatékony beépüléséhez mind a tervezés, mind az iskolai megvalósítás során szükséges a megfelelő szakemberekre, például az információs műveltség esetén a könyvtárostanárok szakértelmére építés.

Tanulószervezési rugalmasság: Az autonómiát nem csak a tartalomban, hanem a tanulószervezés módjában is biztosítani kell az intézmények számára a tartalmi szabályozók eszközeivel is. Lehetővé kell tenni, sőt ösztönözni kell a tantermen kívüli (pl.: iskolai könyvtári, iskolakerti) és az iskolán kívüli (pl.: nyilvános könyvtári, települési) tanulási környezetek beépítését, az oktatási dolgozók közös munkáját, mind a felkészülésben, mind a tanulás irányításában. Emellett a tanulók önállóságának, támogatott önálló munkájának, projektjeinek is teret kell biztosítani.

3. A kapcsolódó rendszerek összehangolása (maximum 5 000 karakter)

Hogyan lehetséges és szükséges a javasolt tantervi rendszerbe illeszteni a pedagógusképzést és a pedagógus-továbbképzést, a középfokú felvételi eljárásokat, valamint az érettségi vizsga (illetve esetleges felsőoktatási felvételi) követelményeit és vizsgarendszerét? Milyen kölcsönös igazodások és garanciák szükségesek a rendszer koherenciájához?

A képzés ne különbözzön szemléletében az oktatásban elvárt új szemlélettől: A pedagógusképzés és pedagógus-továbbképzés tartalmának és módszertani kultúrájának is szükséges a társadalmi konszenzussal kialakított tartalmi szabályozók logikájához igazodnia. Vonatkozik ez annak tartalmára és módszertanára is. Az új modellről, koncepcióról való lexikális tudás mellett, a megvalósításhoz szükséges kompetenciák fejlesztése is szükséges.

Mindez a műveltségterületi tartalmakon túl vonatkozik a kereszttantervi követelményekre és a 21. századi tanulási környezet tanulószervezés alakításának elsajátítására is. Az információs műveltség és a forrásalapú tanulás példájánál maradva a leendő pedagógus és a már pályán lévő is kapjon segítséget ahhoz, hogy képes lehessen az önálló tanulásra, a releváns és hiteles információforrások alkotó és etikus felhasználására, minimálisan legyen ismerete ezek tanulási folyamatokba való beépítési lehetőségeiről.

Legyenek iskolai könyvtárak és könyvtárostanárok: Fontos feltétel, hogy az iskolarendszer biztosítsa minden tanuló és iskolai dolgozó számára a 21. századi iskolai könyvtárat, mint tanulási környezetet és a függetlenített (más feladatokkal, a könyvtári óraszám kárára nem terhelt) könyvtárostanárokat, mint tanulástámogatókat, módszertani támogatókat.

A szemléletváltás és a minőség támogatása: A pedagógusképzéseken túl az új szemlélet, a tanulószervezés és a tantervezés támogatására pedagógiai intézetek, fejlesztő intézetek, szaktanácsadók is szükségesek. Ezek rendszerének visszaépítése, újragondolása szükséges.

Minden oktatási dolgozó számára szükséges biztosítani a szükséges elméleti és módszertani szakirodalmat, a taneszközök, tankönyvek független helyen való megismerési lehetőségét. Ehhez szükségesek a magas szintű országos szakkönyvtári szolgáltatások és azokra épülő regionális/megyei pedagógiai könyvtári és intézményi szintű iskolai könyvtári szolgáltatások. Ezen alrendszer meglévő elemeinek elemzése, megerősítése, és 21. századi igényekhez igazodó újjáépítése szükséges.

A pedagógusok és a könyvtárostanárok könyvtárpedagógiai munkájának fejlesztéséhez és az iskolai könyvtárak könyvtárszakmai működtetéséhez szükséges az országos szintű szakmai fejlesztő munka, annak intézményi háttere, módszertani központja.

4. A megvalósítás és a tartós működőképesség feltételei (maximum 5 000 karakter)

Milyen szakmai, intézményi, jogi, finanszírozási, humánerőforrás és kommunikációs feltételek szükségesek ahhoz, hogy a javasolt tantervi rendszer bevezethető, a gyakorlatban működőképes, értékelhető és hosszú távon fenntartható legyen? Milyen ütemezést és visszacsatolási mechanizmusokat lenne indokolt alkalmazni?

A fenti pontokban már több ilyen említettünk, így azokat itt felsorolásként gyűjtjük össze:

- iskolai könyvtáros és könyvtárostanárr minden oktatási intézményben (iskola, kollégium, AMI),
- pedagógiai szakkönyvtári hálózat,
- módszertani központ, valódi szaktanácsadói hálózat,
- egy tanóra - egy tanterem - egy tanár rendszer lebontása, lazításának lehetővé tétele
 - teamtanítás,
 - segítő szakemberek biztosítása NOKS és pedagógus munkakörűek egyaránt: könyvtárostanárr, könyvtáros,
 - a teamtanítás, kettős óravezetés óradíjának biztosítása,
 - a közös tervezés, az innovációk munkaidejének biztosítása, időkeret a nevelőtestületben való közös munkára,
 - az iskolán kívüli tanulási formák szervezési idejének, költségének biztosítása (pl.: utazás, kísérők, belépők),
- kereszttantervi követelmények megerősítése.

Ezek alapja általánosságban:

- túlközpontosított irányítás lebontása,
- társadalmi edukáció,
- a kulturális és más szférák bevonása a tervezésbe.

5. Bármilyen más megjegyzés vagy jelzés, amit szeretne velünk közölni (maximum 5 000 karakter)

A tartalmi szabályozás több mint tanterv: A tartalmi szabályozásról komplexebben érdemes gondolkodni, mint egy tantervi rendszerről. Egységben érdemes tervezni az alapprogramokkal, nevelési tervekkel, vizsgarendszerrel és az értékelés más formáival.

Más területek: Az új rendszer kialakítását szoros összhangban kell végezni más, oktatáshoz kapcsolódó területek alakítására irányuló kormányzati tervekkel, azok nemzetközi trendjeinek figyelembe vételével. Például a könyvtári terület erős szerepét látja a tanulás tartalmi, módszertani támogatásában, ezt összhangba kell hozni az oktatási törekvésekkel.